

Щастлива емигрантска песен няма

Твърди го д-р Иван Гаджев – историографът на българската емиграция в Северна Америка

Д-р Иван Гаджев е роден в гр. Гоце Делчев през 1937 г. Баща му, учителят Илия Гаджев, е убит заедно с още 12 души като враг на народа на 5 октомври 1944 г. Този печален факт в биографията на сина затруднява неговия живот и образованието му. Не може да учи това, което иска, и е принуден да запише ветеринарна медицина. Работи в новосъздадените ТКЗС-та. Партията не го изпуска от очи, доносници непрекъснато пишат срещу него в Държавна сигурност. Решава да мине границата и на 3 юли 1968 г. се озовава в Гърция. След пет месеца митарства се добира до Америка и се установява в Детройт. С много труд успява да отвори частна клиника. Със спечелените пари осъществява мисията, за която смята, че е създаден – да съхрани архивите на българските емигранти, техните борби, мъки и трудности и да ги остави за поколенията.

Първоначално архивът се съхранява в дома му в Детройт в създадения институт на името на баща му – „Илия Тодоров Гаджев“. След 1999 г. историографът на българската емиграция има възможност да си върне бащината къща в гр. Гоце Делчев и да пренесе института в България. Подкрепян е от съпругата си и от петте си деца.

Текст и снимки Бойка Гогова

Когато посетиш института „Илия Тодоров Гаджев“ в гр. Гоце Делчев, все едно влизаш в храм, в храм на българщината. Още в коридора те посрещат изрисуваните ликовете на такива изключителни личности като Илия Йовчев, архимандрит Теофилакт, построил четири български църкви в далечната

Америка, свещениците Георги Николов, Васил Михайлов, Кирил Вангелов, Майкъл Илич, Елейн Стоун и др.

Колекционерската страст на д-р Гаджев датира от 1974 г., когато с очите си вижда разпадането на единството на българската емиграция в Северна Америка. Причините за това са много, но като че ли опитите на правителството в Скопие да фалшифицира реалността и да представи пред света, че в Америка живеят македонци, а не българи, допринасят изключително много за хаоса и напрежението в българската общност. Става свидетел на разрухата на част от църквите, строени с много любов и усилия от „българските хъшове“. Успява да спаси от българската църква „Св. Климент Охридски“ в град Дийнборн, щата Мичиган, безценни старопечатни книги от XVII и XVIII век, кандилници, митри, знамена, уникални кръстове – всичко това било приготвено за изхвърляне, защото сградата трябвало да бъде разрушена. Така у него узрява идеята, че

ако никои не се погрижи и не направи усилие да съхрани документите, вещите, снимките, писмата на българите, прокудени от родината им, те ще изчезнат без стон в миналото и никои дори само след двадесет години няма да си спомня за тях.

На колекционерската му мисия помага фактът, че г-р Гаджев винаги е участвал активно в социалния живот на емиграцията. Бил е секретар на ЦК на Македонските патриотични организации (МПО) за Северна Америка, Австралия и Европа и председател на МПО „Татковина“ със седалище в Детройт.

Една от целите му да създаде института „Илия Тодоров Гаджев“ в родния си град Гоце Делчев (Неврокоп) е да попречи на всякакви усилия за фалшифициране на историята на българските емигранти.

Сега огромната му колекция е разположена в триетажна сграда в центъра на града и наброява повече от 30 000 тома, хиляди снимки, църковни реликви, милиони архивни единици на българските емигранти от 1880 г. до днес. Тук се пазят оригиналните протоколни тетрадки, свързани със създаването на българските църкви. В тях има сведения за разделянето на Българската църква и за кризата в нея. Безценният материал е пренесен от Детройт в три контейнера, тежащи около 60 тона. За обработката на огромния архив г-р Гаджев наема професионален библиотекар, който всекидневно картотекира и описва колекцията – и така в продължение на години. Досега не е успял да приключи с работата си!

Тук се съхраняват личните архиви, писма и документи на много известни българи – Тодор Александров, Иван Михайлов, Георги Пирински, както и на други познати фамилии, които г-р Гаджев е придобил след специално заверени завеждания при нотариус. На магнетофонни ленти е записал гласовете на много видни емигранти, които разказват къде са родени, къде са учили, кой свещеник ги е венчал, какво е националното им самосъзнание...

Самият той, когато е в България, работи с огромна всеотдайност по 12 часа на ден и досега е успял да издаде осем книги. Читателите могат да проследят нелеките съдби на хора като непримиримия Илия Минев, Ванче Михайлов, Джеймс Велков, Христо Огнянов, Жени Заимова, Георги Марков, Августин Пейчинов, архимандрит Кирил Йончев, проф.

Борис Кременлиев, проф. Любомир Далчев, Христо Явашев, Карл Джераси, проф. Живко Ангелушев и много други.

Това, което не успяха да направят Агенцията за българите в чужбина, Славянският комитет и фондация „Родна стряха“ – да построят дом – средище за българските емигранти, го направи един родолюбец с изцяло свои капиталовложения и щедро сърце. Вратите на института „Илия Тодоров Гаджев“ са отворени за всички български емигранти, които са дошли да посетят родината си. Тук те могат да си припомнят и горчивите, и славните дни на своята младост. Понякога и пеят, въпреки че Иван Гаджев смята, че щастлива емигрантска песен няма! Ω

Институтът по история на българската емиграция в С. Америка „Илия Тодоров Гаджев“ в гр. Гоце Делчев

